॥रामगीताप्रारम्भः॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

श्रीगणेशाय नमः। श्रीसूत उवाच॥ ततो जगन्मङ्गलमङ्गलाना
नाविधायरामायणकीर्तिमुत्तमाम्॥ चचार पूर्वाचरितं नरेन्द्र मोराज
र्षिवर्यैरपि सेवितं यथा॥१॥ सौमित्रिणापछउदारबुद्धिनोरामःक
थाप्राहपुरातनाःप्रभाः॥ राज्ञःप्रमत्तस्यद्विजस्यशापतोन्टगस्यति
र्यङ्मुखमाहसाद्यरः॥२॥ कदाचिदेकान्तमुपस्थितंप्रभुंरामंरमाया
श्रितपादपङ्कजम्॥ सौमित्रिरासादितपूर्वभावनःप्रणम्यभक्त्या
विनयान्वितोऽब्रवीत्॥३॥ लक्ष्मणउवाच॥ त्वंपूर्णबोधोऽखिलहृ
न्निवासधीरात्मासमधीरोऽसिनिराकृतिःस्वयम्॥ प्रतीयसेज्ञानद
शामपाश्रितेपादाब्जभृंगाहितसंगसंगिनाम्॥४॥ अहंप्रपन्नोस्मि
परावजंप्रभोभवापवर्गंतवयोगिभावितम्॥ यथाजसाज्ञान

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

विद्यापुरुषार्थसाधनम् ॥ कर्तव्यता प्राणाप्तः प्रवर्तादिता विद्याफलत्व
मुपेक्षितमपुनः ॥१२॥ कर्म्माकृतौ दोषमपि श्रुतिर्जगौ तस्मात्तदाकार्य्यमि
मिदंमुमुक्षुणा ॥ ननुस्वतंत्रा ध्रुवकार्य्यकारिणी विद्यानकिंचिन्मनसा
प्यपेक्षते ॥२२॥ नसत्यकाप्येषहि यद्दुरध्वरः प्रकाशतेऽन्यानपिका
रकादिकान् ॥ नवैवविद्याविधितः प्रकाशतेर्विशिष्यतेकर्म्मभिरेवमु
क्तये ॥२३॥ केचिद्वदन्तीतिवितर्कवादिनस्तच्चदुष्टं हिविरोधकारणा
त् ॥ देहात्मिमानाद्यभिवर्त्तते क्रियाविद्यागताहंकृतिनःप्रसिध्यति
॥२४॥ विशुद्धविज्ञानविरोचनाचिता विद्यात्मवत्तिप्वरमेतिभ
ग्यते ॥ डंडेतिकर्म्मीविलकारकादिभिर्न्निहंतिविद्याविलकारका
दिकम् ॥२५॥ तस्मात्यजेत्कार्य्यमशेषतः सुधीर्विद्याविरोधान्न

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

मपारयाम्यहं सुखेनैतरिष्यामितत्पानुशाधि मां प्रभो ॥५॥ श्रुत्वापसौभि
त्रिवचोऽखिलंतदा प्राहप्रपन्नार्त्तिहरःप्रसन्नधीः ॥ विज्ञानमज्ञाने
तमोपहंतत्पश्रुतिप्रपन्नंहितिपालभूधरम् ॥६॥ श्रीरामउवाच
आदौत्ववर्त्मीश्रमवर्त्मितः क्रियाःकृत्वासमासादितशुद्धमानसः ॥
समाप्यतत्पूर्वमुपात्तसाधनः समाश्रयेत्तंगुरुमात्मलब्धये ॥७॥ क्रिया
शरीरोभवहेतुराहृताप्रियाप्रियोनोभवतःसुरागिणः ॥ धर्म्मेतरोतत्र
पुनःशरीरकं पुनःक्रियाश्चक्रवदीर्ष्यतेभवेः ॥८॥ अज्ञानमेवास्यहि
मूलकारणंतज्ज्ञानमेवात्रविधौविधीयते ॥ विधेवतन्नाप्रविधौपठो
यसीनकर्म्मतज्ज्ञंसुविरोधभीरितम् ॥९॥ नाज्ञानहानेनचरागसंक्ष
योभवेत्ततःकर्म्मसदोषमुच्यते ॥ ततःपुनःसंसृतिरप्यवारिता तस्मा
द्बुधोज्ञानविचारवान्भवेत् ॥१०॥ ननुक्रियावेदमुखेननोदिताथवैव

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

नो श्रुति स्मृतिर्विहितो नित्यनैमित्तिककर्मसाधनम् ॥२१॥ विद्यातपसा नतु दृष्टिरित्यया
क्रतुर्न दृष्ट्या न डुदाहृतस्तमः ॥ फलैः पृथक्त्वा हुङ्कारकैः क्रतुः संसाधते
ज्ञानमतो विपर्ययः ॥२२॥ सप्रत्यवायो योऽप्यहमित्यनात्मधीर्यस्प्रसिद्धो
ननुतत्त्वदर्शिनः ॥ तस्माद्धुवेत्याज्यमविक्रियात्मनिर्विधानतः कर्म
विधिप्रकाशितम् ॥२३॥ अत्रद्रान्वितस्तत्त्वमसीतिवाक्यतो गुरोः प्रसाद
दभिशुद्धमानसः ॥ विज्ञायचैकात्म्यंतयात्मजीवयो सुखी भवेन्मोक्षि
णाप्रकंपनम् ॥२४॥ आदौपदार्थावगतिर्हिकारणं वाक्यार्थविज्ञानविधौ
विधानतः ॥ तत्त्वंपदार्थौपरमात्मजीवकावितीतिचैकात्म्यमथानयो
र्भवेत् ॥२५॥ प्रत्यक्परोक्षादिविरोधमात्मनो विहायसंरक्ष्यतयोश्चि
दात्मताम् ॥ संशोधितांलक्षणयात्मचिन्मात्रतांत्वमात्मानमथाद्वयं

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

स्मृत्त्वयो भवेत् ॥ आत्मानुसंधानपरायणाः सदा नित्यं तत्त्ववेदिनः पवित्रगो
चराः ॥१६॥ याव[क]दीरादिषुमायया त्मधी स्तावद्विधेयोविधिवादकर्म्म
णाम् ॥ नेनेतिवाक्यैरखिलंनिषेध्यतं त्वात्परात्मानमथत्यजेत्क्रि
याः ॥१७॥ यदापरात्मात्मविभेदभेदकं विज्ञानमात्मन्यवभातिभास्व
रम् ॥ तदैवमायाप्रविलीयतेऽजसा सकारकं कारणमात्मसंस्थतेः ॥१८
श्रुतिप्रमाणैरपिनाशितात्वसाकर्त्रंमविद्यात्मपिकार्य्यकारिणी ॥ विज्ञा
नमात्रादमलाद्वितीयतस्मादविद्यानपुनर्भविष्यति ॥१९॥ यदास्यन
स्थानपुनःप्रसूयतेकर्त्राहमस्मीतिमतिःकुतोभवेत् ॥ तस्मात्स्वतंत्रान
किमप्यपेक्षतेविद्याहिमोक्षायविभातिकेवला ॥२०॥ सातैतरीयश्रुति
राहसादन्यासंप्रशस्तास्त्रिलकर्म्मराशेःस्फुटम् ॥ इतादित्याहंचवाजि

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

ते स्वप्नादिभेदेन गुणात्रयात्मनः ॥ अन्योन्यतोऽस्मिन्व्यभिचारतोमृषा नित्ये
परे ब्रह्मणि केवलेऽद्वये ॥ ३२ ॥ हे नृपप्राणा मन प्रचिदात्मनां संगाद्यज
स्रं त्यक्तविवर्त्ततेधियः ॥ वन्हिस्तमो भूस्तपा तत्तत्कारणाभावभवेत्ना
यदस्तोभवे भवः ॥ ३३ ॥ नेतिप्रमाणो नेतिराक्षतार्थिवोऽदासमास्वा
दितचिद्घनामृतम् ॥ त्यजेदशेषं जगदात्मसद्रसं पीत्वायपायाभः प्र
जहातिनं फलम् ॥ ३४ ॥ कदाचिदात्मा नमतोनजायते नलीयते ना
र्थिवदृष्टिनेऽमरः ॥ निरस्तसर्वोतिप्रायस्सुखात्मकः स्वयंप्रभुः सर्वगतो
ऽयमद्वयः ॥ ३५ ॥ एवंविधे ज्ञानमयेसुखात्मके कथम्योऽयमयः प्र
तीयते ॥ अज्ञानतोऽध्यासवशात्प्रकाशते ज्ञानेविलीयेतविरोधतः
स्मरणात् ॥ ३६ ॥ सदन्यदन्यत्वविभाव्यतेऽमा दध्यास्मित्याहुरमुंविपश्चि
तः ॥ असत्यपीहतिविभावनयपारज्वादिकेतद्वदपीश्वरेजगत् ॥ ३७

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

भवेत् ॥ २६ ॥ एकात्मकत्वाज्जहतानसंभवेत्तथाजहल्लक्षणयाविरोधतः ॥ सो
यंपदार्थाविवभागलक्षणापुज्येतनत्वंपदयोरदोषतः ॥ २७ ॥ रसादिपंची
कृतभूतसंभवंभोगालयंदुःखसुखादिकर्मणाम् ॥ शरीरमाद्यंप्रवदंति
तादिकर्मजंमायामयंस्थूलमुपाधिरात्मनः ॥ २८ ॥ सूक्ष्मंमनोबुद्धिर
हंक्रियेन्द्रियैः प्राणैरपंचीकृतभूतसंभवम् ॥ भोक्तुंसुखादेरपिसाधनं
सवेत्करीरमन्यद्विदुरात्मनोबुधाः ॥ २९ ॥ अनाद्यनिर्वाच्यमयीहः
कारणंमायाप्रधानंतुपरंशरीरकम् ॥ उपाधिभेदात्तुयतःस्वकल्पि
तंस्वात्मानमात्मन्यवधारयेत्क्रमात् ॥ ३० ॥ कोशैरुपंचभिरपीतदाकृ
तिर्विभातिसंगात्स्फटिकोपलोयथा ॥ अस्कामकोशैरमजोगतोऽहं
योविज्ञायतेऽस्मिन्परिनोविचारतः ॥ ३१ ॥ उद्भूतिधावन्तिरपीहदृश्य

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

प्रकाशरूपोहमजोहमद्वयः सदाद्वितीयोऽहमतीवनिर्मलः ॥ विशुद्धविज्ञानमयोनिरामयः संपूर्णआनन्दमयोऽहमक्षयः ॥६३॥ सदेवमुक्तोहमचिन्त्यशक्तिमाननंतोनिर्द्वयचिन्मयैकः ॥ अनन्तपारोऽहमहर्निशंवुधैर्विभावितोऽहंहरिवेदविभिः ॥६४॥ एवंसदात्मानमखंडितात्मनाविचार्यमाणास्पविशुद्धभावना ॥ हन्यादविद्यामचिरेणाकारकैः रसायनंयद्वदुपासितंनृजः ॥६५॥ विविक्तआसीनउपारतेन्द्रियोविनिर्जितात्माविमत्सरांतराशयः ॥ विभावयेदेकमनन्यसाधनोविज्ञानदृक्केवलमात्मसंस्थितः ॥६६॥ विश्वंयदेतत्परमात्मदर्शनंविलापयेदात्मनिसर्वकारणे ॥ पूर्णश्चिदानन्दमयोऽवशिष्यतेनवेद्मिनंचकिंचदन्तरम् ॥६७॥ पूर्वंसमाधेरखिलंविचिन्नयेदोंकारमात्रंसचराचरंजगत्

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

विकल्पमात्रहेतेचिदात्मकोऽहंकारएषःप्रथमःप्रकल्पितः॥ अथा
सदात्मनिसर्वकारणेनिरामयेब्रह्मणिकल्पितेपरे॥३८॥ईक्षादिरागा
दिसुखादिधर्मिकाःसदाधियस्संसृतिहेतवःपरे॥ यथाप्रसुप्तोतदभा
वतःपरःसुखस्वरूपेणविभाव्यतेहिनः॥३९॥ अनाद्यविद्योद्भवबु
द्धिबिंबितोजीवप्रकाशोऽप्रमितीप्सितेचितः॥ आत्माधियःसाक्षितया
पकल्पितोबुद्ध्यापिभिन्नपरस्यएवहि॥४०॥चिद्बिंबसादृश्य
मधियांप्रसंगतस्त्वेकत्रवासादनयोक्तलोहवत्॥ अन्योन्यमा
थारवशात्प्रतीयतेजडाजडत्वंचिदात्मचेतसोः॥४१॥गुरोस्त
काशादपिवेदवाक्यतःसंजातविज्ञानुभवोनिरीक्षतम्॥स्वात्मा
नमात्मस्थमुपाधिवर्जितंत्यजेदशेषंजडमात्मगोचरम्॥४२॥

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

रणात्मन: ॥५५॥ आत्मैवमात्मानमहर्निशंमुनिर्निरीक्षते सदामुक्तसमस्तबंधन: ॥ प्रारब्धमश्नन्नभिमानवर्जितोमध्येवसन्नात्मविनीपते ततः ॥५६॥ आदौचमध्येचतथैवचांतेतोभवंविदित्वाभयशोककारणं हित्वासमस्तंविधिवाद्यचोदितंभजेत्स्वमात्मानमपारिवात्मना मू ॥५५॥ आत्मन्यभेदेनविभावयन्निदंजानात्यभेदेनमयात्मनः सदा यथाजलंवारिनिधौयथापय: क्षीरेविपक्वोन्यनिलेमथा निल: ॥५६॥ दृष्टांतदार्ष्टांतहिलोकसंस्थितोजगन्मयावेत्तिविभावयन्मुनि: ॥ निराकृतत्वाच्चनिषिद्धिमानतोयमेन्दुभेदोदधिदृग्भ्रमाघ्रय: ॥५७॥ यावन्नयत्नेदृढविवेकमहात्मकेनावन्मदाराधनतत्परोभवेत् ॥ अश्रद्धालुरत्यर्जितभक्तिलक्षणोयस्तस्यकथंप्र

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

तदेववाच्यप्रणवोहिवाचकोविभाव्यतेज्ञानवशान्नयोधतः॥७८॥अकार
संज्ञःपुरुषोहिविश्वकोमुकारतेजस्कइतीयतेक्रमात्॥प्राज्ञोमकारःप
रिपठ्यतेऽस्यवैःसमाधिपूर्वंनतुतत्त्वतोभवेत्॥७९॥विश्वंत्वकारपदु
पप्रयोपयेदुकारमध्येवहुधोव्यवस्थितम्॥तोमकारेप्रविलाप्यतैजसं
प्रविलापयेदुकारमध्येवहुधोव्यवस्थितम्॥तोमकारेप्रविलाप्यतैजसं
हिनीयवर्णंप्रणवस्यचान्तिमे॥८०॥मकारमप्यात्मनिचित्तनोपरेविलाप
येत्प्राज्ञमपीहकारणम्॥सोऽहंपरंब्रह्मसदाविमुक्तवद्विज्ञानदृक्मुक्तम
याधिनोऽमलः॥८१॥एवंपरिज्ञानपरात्मभावनःस्थानत्रयंपरिवि
क्ष्यनाखिलः॥आत्मानुनित्यात्मसुखप्रकाशकःसाक्षाद्विमुक्तोऽ
वलयाग्निसिंधुवत्॥८२॥एवंसदाभ्यस्तसमाधियोगिनोनिर्वृत्तसर्वेन्द्रि
यवृत्तगोचरस्याहि॥विनिर्जिताशेषरिपोरहंमदादपोभवेद्जितषड्

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham

CC-0. Lal Bahadur Shastri University, Delhi. Digitized by Sarvagya Sharada Peetham